

Asia: VN/24201/2023

Lausuntopyyntö rangaistuksen määräämistä koskevasta HE-luonnoksesta

Rikoksen tekeminen osana rikollisverkoston toimintaa

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Suomen Asianajajaliitto (jäljempänä ”Asianajajaliitto”) kiittää mahdollisuudesta lausua oikeusministeriön valmistelemasta luonnoksesta hallituksen esitykseksi rangaistuksen määräämistä koskevaksi lainsäädännöksi.

Yhtenä Asianajajaliiton sääntömääräisenä tehtävänä on seurata oikeuskehitystä maassa ja lausuntoja antamalla sekä aloitteita tekemällä tarjota kokemuksensa yhteiskunnan käytettäväksi. Asianajajaliiton oikeuspoliittisen työn lähtökohta on oikeusvaltion turvaaminen. Lausunnoissaan Asianajajaliitto pyrkii painottamaan oikeusvaltioperiaatteen toteutumiseen, oikeusturvaan sekä oikeuden saavutettavuuteen, perus ja ihmisoikeuksien sekä asianajajakunnan itsenäisyyden ja riippumattomuuden turvaamiseen liittyviä näkökulmia. Pyydettyä lausuntona Asianajajaliitto esittää seuraavaa.

Esityksen mukaan ehdotetuilla rikoslain muutoksilla toteutettaisiin hallitusohjelman kirjaukset katujengirikollisuuteen liittyvien rikosten rangaistusten koventamisesta, alle rikosvastuikäistä lasta koskevaa välillistä tekemistä koskevan opin vahvistamisesta sekä pahoinpitelyyn liittyvien nöyryytystekojen rangaistusten koventamisesta.

Tämä lausunto on jaettu yleistä-osion jälkeen esityksen mukaisesti kolmen osaan koskien katujengirikollisuutta, välillistä tekemistä ja nöyryytystekojen rangaistusten koventamista.

Yleistä

Hallituksen esityksen kantavana teemana on rangaistusten ankaroittaminen siten, että rangaistuksen koventamisperusteena olisi rikoksen tekeminen osana katujengiä (rikollisverkosto) tai henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvan rikoksen tekeminen erityisen nöyryyttävällä tavalla sekä säätämällä rangaistavaksi omana rikoksenaan alaikäisen käyttäminen rikoksen tekemiseen.

Rikoslain 6 luvussa on säännelty jo hyvin kattavasti rangaistuksen mittaamisesta, kuten rangaistuksen määräämisen lähtökohdista (RL 6:3) ja yleisperiaatteesta rangaistuksen mittaamiseksi (RL 6:4). Jälkimmäisen pykälän mukaan rangaistus on mitattava niin, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen, teon vaikuttamiin sekä rikoksesta ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen.

Voimassa oleva laki mahdollistaa tuomioistuimille laajan harkintavallan rangaistuksen mittaamisessa ja erityispiirteiden huomioimisen rangaistusta ankaroittavina seikkoina. Näitä voivat olla hallituksen esityksessä mainittu nöyryyttäminen henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvissa teoissa ja muissakin rikoksissa, lapsen kehityksen vaarantaminen käyttämällä häntä välikappaleena rikoksen tekemisessä tai tekemällä rikos yhdessä ennalta sovitulla tavalla, yhteisen tavoitteen saamiseksi tai yhteisestä motivaatioperusteesta.

Edellä todetun vuoksi Asianajajaliitto suhtautuu varauksella hallituksen esityksessä ehdotettujen seikkojen säätämiseksi rangaistuksen koventamisperusteiksi. Asianajajaliitto toteaa, että nykyinen laki mahdollistaa esityksessä tarkoitettujen seikkojen huomioimisen rangaistusta ankaroittavina tekijöinä.

Rikollisverkosto

Hallituksen esityksen mukaan katujengirikollisuuteen liittyvien rikosten rangaistusten koventaminen toteutettaisiin uudella rikollisverkosto-käsitteellä. Ehdotetun rikollisverkoston koventamisperuste ja määritelmä vastaisivat osittain järjestäytynyttä rikollisryhmää koskevaa koventamisperustetta ja määritelmää (rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 2 kohta ja 2 momentti). Esityksen mukaan osittaisen päällekkäisyytensä vuoksi rikollisverkostoa ja järjestäytynyttä rikollisryhmää koskevat koventamisperusteet saattavat joissain tapauksissa molemmat soveltua. Koska järjestäytynyttä rikollisryhmää koskeva koventamisperuste koskee lähtökohtaisesti vakavampia tekoja, sovellettaisiin sitä ensisijaisesti.

Asianajajaliitto katsoo, että nykyinen lainsäädäntö, jossa on säädetty rangaistuksen koventamisperusteeksi rikoksen tekeminen osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa, on itsessään riittävä ja se soveltuu myös niin sanottuun katujengirikollisuuteen. Erillisen rikollisverkosto-perusteen säätäminen koventamisperusteeksi ei poistaisi niitä näyttäöngelmia, jotka

liittyvät järjestäytyneen rikollisryhmän edellytysten arviointiin ja toteennäyttämiseen. Rikollisverkosto-koventamisperusteen soveltamisen edellytyksenä olisi, että asiassa saadaan näytettyä vähintään kolmen hengen muodostama yhteenliittymä, joka on koossa tietyn ajan ja jonka toimintaan kuuluu olennaisesti tietynlaisten rikosten tekeminen. Käytäntö on osoittanut, että näiden seikkojen todistaminen on vaikeaa. Siten ei olisi odotettavissa, että rikollisverkosto-käsitteen säätäminen koventamisperusteeksi muuttaisi tätä tilannetta tai laajentaisi koventamisperusteen soveltamisalaa.

Lisäksi Asianajajaliitto katsoo, että rikollisverkon määritelmässä oleva luonnehdinta rikoksista, jotka ”ovat omiaan vaarantamaan yleisten paikkojen järjestystä ja turvallisuutta”, on liian ylimalkainen ja yksilöimätön. Kun kyse on perusteesta, jota soveltamalla vastaaja voitaisiin tuomita tavallista ankarampaan rangaistukseen, tällaisen perusteen tulee olla riittävän tarkasti yksilöity. Luonnehdinta, jonka mukaan koventamisperusteen soveltamisen edellytyksenä on yleisten paikkojen järjestyksen ja turvallisuuden vaarantaminen, on kieliasultaan liian väljä. Asianajajaliitto katsoo, että vastaajan oikeusturva ja oikeuskäytännön ennustettavuus huomioiden rikokset, joiden perusteella koventamisperustetta voisi soveltaa, tulisi joko yksilöidä ehdotetussa lainkohdassa tai muulla tavoin niin, että lain soveltamisala olisi yksiselitteinen.

Henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvan rikoksen tekeminen erityisen nöyryyttävällä tavalla

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Hallituksen esityksessä yhdeksi rangaistuksen koventamisperusteeksi ehdotetaan henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvan rikoksen tekemistä erityisen nöyryyttävällä tavalla.

Asianajajaliitto kannattaa tätä ehdotusta. Erityisesti rikosten kuvaaminen ja näistä tehtyjen tallenteiden levittäminen on yleistynyt ja henkilön nöyryyttäminen rikoksen yhteydessä ja/tai tällaisen toiminnan kuvaaminen lisää teon moitittavuutta. Tämän vuoksi Asianajajaliitto pitää perusteltuna, että rikoksen yhteydessä tehty asianomistajan nöyryyttäminen ankaroittaa siitä seuraavaa rangaistusta.

Alaikäisen käyttäminen rikoksen tekemiseen

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi rikoslain 17 luvun 1 b §, jonka mukaan se, joka käyttää 5 luvun 4 §:ssä tarkoitetulla tavalla viittätoista vuotta nuorempaa henkilöä välikappaleena tahallisen rikoksen tekemisessä, on tuomittava alaikäisen käyttämisestä rikoksen tekemiseen sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Asianajajaliitto katsoo, että rikoslain 5 luvun 4 §:llä ja 6 luvun 3 ja 4 §:llä saavutetaan sama lopputulos kuin mitä ehdotetulla 17 luvun 1 b §:llä tavoitellaan. Henkilö, joka tekee tahallisen rikoksen käyttämällä välikappaleena toista, jota ei voida rangaista muun muassa syyntakeettomuuden tai muun tahallisuuden puuttumisen vuoksi, tuomitaan tekijänä. Mikäli tällainen henkilö käyttää

välikäyttökäytännönä esimerkiksi alaikäistä henkilöä, tällaiseen hyväksikäyttöön liittyvät seikat voidaan ottaa rangaistuksen mittaamisessa huomioon ankaroittavina seikkoina jo nykyisin voimassaolevan lain perusteella.

Muut huomiot

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Hallituksen esityksessä on laskettu muutosehdotusten vaikutuksia vankilukuun. Rikollisverkoston perusteella vankeudessa suoritettavien vuosien määrä lisääntyisi esityksen mukaan vuosittain 26–30, nöyryyttämisen perusteella vastaava lisäys olisi vuositasona 1,9 ja alaikäisen käyttäminen rikoksen tekemiseen lisäisi vankeudessa suoritettavia vuosia vuosittain 6,8–13,8.

Huomioiden esityksen tarkoitus, rangaistusten ankaroittaminen, yksi välitön seuraus muutoksesta olisi vankiluvun kasvaminen. Tältä osin Asianajajaliitto kiinnittää huomioita siihen, että maamme vankilat ovat jo tällä hetkellä täynnä ja monissa niistä on enemmän vankeja kuin heille on paikkoja. Pahimmassa tapauksessa lisätilaa tarvitaan enemmän kuin yksikään nykyinen vankila pystyy tarjoamaan. Tämän seikan on myöntänyt myös Rikosseuraamuslaitos julkisuudessa. Edelleen julkisuudessa olleiden tietojen perusteella riittävää määrää uusia vankipaikkoja ei ole odotettavissa lähiaikoina. Uusia vankiloita ei rakenneta vastaamaan vankipaikkojen tarvetta. Hallituksen esityksessä ei ole käsitelty tämän kysymyksen ratkaisemista.

Edellä todettuun viitaten Asianajajaliitto toteaa, että nykyisin vallitsevassa tilanteessa ehdotettuja rangaistusten koventamisperusteita ei tulisi saattaa voimaan ennen kuin vankipaikkoja on rakennettu lisää siten, että ne vastaavat lisääntyntä tarvetta. Teosta seuraava rangaistus muuttuu tarkoitettua raskaammaksi, mikäli sen joutuisi sovittamaan epätarkoituksenmukaisissa olosuhteissa, kuten vankilassa, jossa on liian vähän paikkoja.

Enne Heidi
Suomen Asianajajaliitto